Water Governance

Guideline for Practitioners
Experience of Pani Thiye Panjo

INDEX

Background.. 1

Introduction to Governance... 2

Role of Panchayat and Panchayat water committee in water Governance...... 3

Formation of water Committee under panchayat... 4

Responsibilities of the Gramsabha in Water Governance............................... 5

Responsibilities of Panchayat in water governance.. 6

Responsibilities of water committee in water governance 7

Seven steps of water governance.. 8

Annexure: - 1 9

Annexure: - 2... 12

Background

Water has been central theme for development in Kutch. In last two decades, Sahjeevan along with women collectives and several member organizations of Abhiyan have demonstrated Models of Decentralized Drinking Water in number of villages which further taken up by various organizations of the district during Drought Proofing Programme-I which was coordinated by Abhiyan. Scaling up process of decentralized drinking water, popularly known as Pani Thiye Panjo, has been initiated in around 100 villages of Abdasa talukas which focusing of development of local sources, strengthening of Those sources and building capacities of communities for maintenance and management of such drinking water sources to develop drinking water security at the village level. Thus the concept of Pani Thiye Panjo, has been well accepted as Abdasa Model which besides drinking water security, bring in major policy dialogue such as protection of Groundwater, pricing mechanism of water (local vis-à-vis external sources), Role of PRI in water governance, role of local youth in developing their technical capacities and development of social capital in management of drinking water system.

Traditionally villages used to govern water resources and managed efficiently for drinking water. However, after independence, when water became *State Subject*, villages turned out to be dependent to state for the supply of drinking water and slowly but steadily the traditional system of management collapsed. Community once owned drinking water sources, today struggling for safe, adequate and equitable drinking water. Off late, government also realized that there is need to build capacities of communities to manage drinking water distribution system. Today, role of PRI does not limited to management of drinking water distribution, but also governing water at the local level. The issue of Water Governance covers whole rage of political, social, economic and administrative systems that are required to develop, manage water sources, delivery of water services along with taxation, and protection of water bodies, both groundwater and surface water, including catchment, through proper rules and regulations developed scientifically considering priorities and utilization of water sources.

As per the Panchayati rules, the responsibility of the drinking water should be taken by the Panchayat and for that it is very necessary for the Panchayat to prepare rules & regulations.

Role of Panchayat and Panchayat water committee in water Governance

The basic concept of Panchayati Raj is that the villagers should think, decide and act for their own socio-economic interests. Thus Panchayati Raj Act is related to village self-governance, where the people in the form of an organisation will think, decide and act for their collective interest. The main responsibility of PRI is social justice and economical development of the local people. As per the section 94 of the Panchayati Raj Act, the gramsabha can propose the Panchayat for the basic primary necessities of the village. These primary necessities can include water, health, school, education, roads, community halls, shelter planning, making Antyoday and Shramyogi list. Also, the same section 94 clause (13) describes that control and protection of all the 'water bodies of the village' should be timely planned by the Gramsabha as per the decision of the High Court. As per the section 84 clause 6(2) of the gramsabha, there is a provision to distribute the planning of the gramsabha, their decisions and the auditor related jobs as per their authority and work details. This includes active participation in the planning of any programme, its implementation & evaluation; and to keep open before the general public the statements of income and expenditure and provide them with a copy of the statement whenever they ask for it. The beneficiaries of the scheme are decided by the gramsabha. Schemes for water, cleanliness and total sanitation are also included in such programmes.

As per the rules of the Panchayati raj, it is compulsory for the panchayat to create three committees namely:

1. Social justice committee
2. Education committee
3. Water committee

Sub-committees working under Panchayat has set an important example of decentralization of the Panchayat work. At the Panchayat level for the work related to drinking water; as per the resolution no. પંચાયત, ગૃહનિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગનાં ઠરાવ નંબર - પરચ /૨૦૦૨/૧૦૮૨/ચ,૨૪-૧૦-૨૦૦૨ of Panchayat, Gruhnirman and Rural Development it is important to register the water committee. Till today, due to the lack of proper co-ordination between the panchayat and the water committee, the water committee's has been emerged as a new structure like the panchayat. Such primary committee of the village, instead of being the Panchayat water committee, it worked thinking itself a complete independent organization. Even though, the water committee emerged as a structure working at the same level that of the panchayat, the similar work undertaken by the water committee and the panchayat, in true sense to be done by the panchayat; the panchayat feels it necessary to work in the presence of the 'Talatis' and the water committee. The maintenance, safety and the preservation of the drinking water resources and its distribution developed by the water committees will be cared by the panchayat which will be more sustainable.

Formation of water Committee under panchayat

At the Panchayat level for the work related to drinking water; as per the resolution no. પંચાયત, ગૃહનિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગનાં ઠરાવ નંબર - પરચ /૨૦૦૨/૧૦૮૨/ચ,૨૪-૧૦-૨૦૦૨ of Panchyat, Gruhnirman and Rural Development it is important to register the water committee. The Government circular is attached regarding the formation of the water committee and its work.

1. Under the section 92 (4) of the Panchayati law, as part of panchayt's fundamental rights, the water committee can be formed as per gramsabha's recommendations.

2. The terms of water committee will be of 2 years.

3. The local residential who are the voters of the gram panchayat region should be the members of the water committee. (Co-operative committees, farmer committees, women committee, milk committee, etc.)

4. The total members of the Panchayat water committee should be 10 12 or as decided by the panchayat.

5. At least 1/3rd of the total members should be women members.

6. Proportionate seats should be reserved for the scheduled class and scheduled tribes according to their population ratio.

7. In case of Group Gram Panchayat, the members of water committee will be decided on the basis of the population in each village to ensure proper representation from all the villages

8. In case the Sarpanch (head of the Panchayat) joins the committee, by default he becomes the head of the committee. If the Sarpanch denies, then the deputy Sarpanch can become the head of the water committee. If even the deputy Sarpanch denies, then any member of the water committee elected in the panchayat can become the head of the water committee.

9. The Talati will work as the Secretary to the Water committee.

Responsibilities of the Gramsabha in Water Governance

1. Formation of the water committee according to the rules and regulation of the Panchayat.

2. To ensure 33% women representation in the water committee and to discuss the agenda framed by them.

3. To ensure that the water committee in the panchayat plays an active role.

4. To ensure that the water committee meets regularly every month.

5. To approve the rules and regulations for water scheme framed by the water committee.

6. To take decision on levies of water tax and tariff.

7. To frame rules and regulations for the protection of the drinking water resources and further to demarcate boundaries for the same.

8. To take accounts of the water scheme from the Panchayat and the water committee.

1. The drinking water issue should be included in the agenda of the Panchayat meeting and it should be discussed on regular basis.

2. There should be 33% women representation in the water committee and issues should be put on discussion by them.

3. To ensure that the rules and regulations framed by gramsabha for water scheme be followed and executed by the water committee.

4. To ensure that the water tax is being collected and deposited in the water committee bank account opened by the Panchayat.

5. To ensure proper implementation of the rules and regulation framed by Gramsabha for the protection of water sources and to take actions for penalize if not following the rules.

6. To register the Drinking Water resources in the asset register of the Panchayat.

7. To maintain a dead stock register.

8. The estimated income and expenditure for each financial year for the drinking water scheme be included in the financial budget prepared by the Panchayat.

9. The expenses of the drinking water scheme be maintained as per the books of accounts of Panchayat and further be audited as per the Panchayat Act.

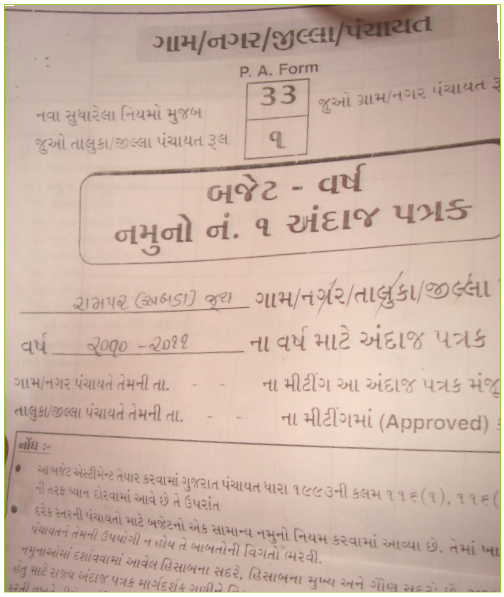
ગામ/નગર/જીલ્લા/પંચાયત

P. A. Form

નવા સુધારેલા નિયમો મુજબ જુઓ તાલુકા/જીલ્લા પંચાયત રૂલ | 33 / ૧ | જુઓ ગ્રામ/નગર પંચાયત

બજેટ - વર્ષ
નમુનો નં. ૧ અંદાજ પત્રક

રામપર (ખબડા) જૂથ ગામ/નગર/તાલુકા/જીલ્લા

વર્ષ ૨૦૧૦ - ૨૦૧૧ ના વર્ષ માટે અંદાજ પત્રક

ગામ/નગર પંચાયતે તેમની તા. - - ના મીટીંગ આ અંદાજ પત્રક મંજૂ

તાલુકા/જીલ્લા પંચાયતે તેમની તા. - - ના મીટીંગમાં (Approved)

નોંધ :-

- આ બજેટ એસ્ટીમેન્ટ તૈયાર કરવામાં ગુજરાત પંચાયત ધારા ૧૯૯૩ની કલમ ૧૧૬(૧), ૧૧૬(ની તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવે છે તે ઉપરાંત
- દરેક સ્તરની પંચાયતો માટે બજેટનો એક સામાન્ય નમુનો નિયમ કરવામાં આવ્યા છે. તેમાં પંચાયતને તેમની ઉપયોગી ન હોય તે બાબતોની વિગતો ભરવી.

1. Maintain a register about whether the drinking water resource of the gram panchayat region is liable for drinking or not, details about the quantity of the water, etc.

2. Develop Drinking water resources with people's participation.

3. Obtain support from the Gujarat Water Supply and sewerage Board, WASMO, District Planning Committee and any other Government pogrammes / departments to develop, protect and maintain the drinking water resources. To make supervision for the implementation of approved physical work and make sure the timely completion for the same.

4. To make financial Plan for the estimated expenses for the preservation, maintenance and repairing of the drinking water resources.

5. There should be 33% women representation in the water committee and issues should be put on discussion by them.

6. Collect the necessary water tax for the maintenance of the drinking water. Improvise the tax rates regularly and get it approved from the gramsabha.

7. To ensure that the amount collected through water tax is used nowhere else except for the drinking water scheme.

8. The places and the structures of the resources and the distribution system within the gram panchayat region should be regularly kept neat & clean.

9. To ensure that the pure, adequate quantity of drinking water is available regularly for weakest sections of the community.

10. A receipt for the water tax should be given in the format as decided by the Panchayat.

11. All the income and expenditure should be administered through bank to run the water scheme.

12. The water committee should maintain the accounts of income and expenditure.

13. The water committee should present the accounts of the drinking water in front of the gramsabha and the Panchayat meetings.

14. Data base of usage of drinking water against supply.

15. The water committee should regularly chlorinate the drinking water.

16. The drinking water resources should be cleaned on the day pre-decided by the gramsabha.

17. To arrange for repairing and maintenance related to the drinking water resources and distribution network of the village.

18. To maintain meeting minutes book for the meetings of water committee.

19. To publish the rules, regulations and the map of the village water scheme on the notice board.

EIGHT STEPS OF WATER GOVERNANCE

Step	
8	Set formal agendain Panchayat Meeting Gramsabha. Need tomention record, audit / Accounting as per Panchayati dhara
7	Include the water budget in the financial budget of Panchayat
6	Form rules and regulations for Drinking water Source and there catchment usage.
5	Present the water accounts in front of the gramsabha every 3 months:
4	Maintain the documents as per the decided format
3	Asset set should be registered in the Panchayat asset register:
2	Rules and regulations formed by the water committee and get it approved in the Gramsabha
1	Form the water committee in the Panchayat in the Gramsabha

Indicators of good Water Governance by the Panchayat:

1. The formation of the Panchayat water committee should be according to the rules and regulations of the panchayati raj.
2. The rules and regulations should be formed by the Panchayat, water committee and the gramsabha to run water programme.
3. The drinking water asset set up in the village should be registered in the Panchayat asset register.
4. The water committee works as a sub committee of the Panchayat.
5. Through the Panchayat water committee, for the management of the water programme, daily accounts book, receipt of the water tax, register of the water tax, register of the Panchayat resolutions, register of the meeting minutes of the water committee, asset register, the budget, expense file, passbook, cheque Book, etc. prepared by the Panchayat for the water programme are to be maintained.

Annexure: - 1

Here, as per the law of the Panchayati Raj, details of different sections and its clauses are mentioned due to which the water governance programme at the village level becomes effective. Information about the drinking water resources works, administrative responsibility, preservative authorities and responsibilities, how much, where and how to do is mentioned:

No.	Panchayati Raj law sections	Details of the sections	Clarification (Clause)
1.	Section 92	As per the Government circular, compulsory for the panchayat to create three committees namely: 1. Social justice committee 2. Education committee 3. Water committee	
2.	Section 92 (4)	Year 2007, As per the recommendation from Gramsabha and fundamental rights ofvillage pacnchayat to form a water committtee	As per Panchayati law (as mentioned in the pages of 154, 155 and 156): ▸ The committee constitutes nearly 10 - 1 2 members, amongst whom 1/3 should be women members. ▸ Meetings of water committee to be held every 3 months. To ensure proper water management, equal distribution, tax collection and protection of the water resources.
3.	Section 99	Duties / Responsibil ities of the gram panchayat.	In regards to water as per schedule 1 ▸ Provide adequate water for the domestic usage and for the animals. ▸ Construct and clean public roads, drains, lakes, lakes used for irrigation purposes, wells, and any other public places. ▸ Remove or fill the wells, lakes, puddles, hollows, heaps of rubbish, forests and gardens those are not in use.
4.	Section 105	Provision for the safety, damage or criminal law in the Panchayat and the land revenue department to remove illegal land encro achment, moreover there is provisions in the Indian penal code.	As per the explanation 21 under the section 105 , the Panchayat can remove the illegal land encroachment on its land of ownership registered as the grazing land within the village boundary; bu t the land encroachment outside the boundaries *(simtal)* of the village can be handled by the land and revenue department.

No.	Panchayati Raj law sections	Details of the sections	Clarification (Clause)
5.	Section 105	If there arises any problems or encroachment at places used for water, sanitation, cleanliness; at first the culprit s are punished and even then if the encroachment continues then daily fine of Rs. 25/ - and further the Panchayat can take legal actions for the same as per explanation 6 of the section.	The Panchayat holds two types of authorities as per explanation 2 of the section. ▸ Disposal of Complaints ▸ Remove illegal land encroachment
6.	Section 108	The Government to hand over some land to the panchayat.	As per the sections of the law, the state Government, according to the terms and conditions laid down by the go vernment, can hand over to the panchayat the open waste land or grazing land, public ways, roads, pools, pits, canals, water ways, wells, bottom land of the rivers, lakes, falls, oceans, streams or any other assets by entering into any agreements and contr ol. For the work procedure of the name transfer from the Government asset to the Panchayat asset, a general circular no. 8 is necessary to be passed through the collector order to the panchayat name as per the recommended conditions. It should be noted tha t the asset could not be co nsidered its own by itself it should be registered as per the government norms . In the region of Saurashtra Kachchh, to grant the p ublic utility assets, conditions as per rule 3 shall be applied..

No.	Panchayati Raj law sections	Details of the sections	Clarification (Clause)
7.	Section 110	Limitations of t he authorities of the Panchayat regarding fixed assets. Approval authority of the panchayat regarding various works on waste lands.	As per Clause 108, Village panchayats can approve certain public works, (1) Install main pipe line or cables on ac quired land (2) approve construction of drainage pits
8.	Section 200	Regarding collecting of the tax and fees by the gram panchayat.	Under the section panchayat can collect 20 25 different tax from the village. Like, water related Tax no. (9) It can i nclude other water related taxes. Tax no. (13) panchayat providing piped water can collect charges for it as well as can collect tax in any form, in case of various class. Most suitable method as per the prevailing condition can be used to decide fees for special water tax (tax no. 14) for water used from Panchayat owned Wells and Ponds for purposes other then household use and for animals.
9.	Section 241	Administrative approval for the work or the Scheme supportive grants and acquisition of property.	Explanation (1) In order to initiate any work or development scheme s under Panchayat, Panchayat have to approve the budget for development scheme and it can initiate the work only after getting approval by the respective officers.

10(1)

ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ

પરિપત્ર ક્રમાંકઃ ટેકસેલ/પરિપત્ર/પાણી સમિતિ/૨૧૫૯ ૭/૭/૨૦૦૬

ગ્રામ્ય જુથ યોજનામાં સમાવેશ કરાવેલ ગામોમાં જુથ યોજનાનું પાણી લેવા માટે પાણી સમિતિની ફરજીયાત રચના થવા બાબત

પરિપત્ર

ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ દ્વારા ગ્રામ્ય પાણી પુરવઠા કાર્યક્રમ હેઠળ વિવિધ કાર્યક્રમો હેઠળ ભૂજળ તથા ભૂગર્ભ જળ સ્ત્રોતો આધારીત ગામોના જુથને સાંકળી લઈ જુથ ગ્રામ્ય પાણી પુરવઠા યોજનાઓનું આયોજન કામગીરી તથા અમલીકરણ કરવામાં આવી રહેલ છે. જે તે ગામોમાં પાણીના સાધનોમાં અપુરતા પાણી તથા સારી ગુણવત્તાનું પાણી ન મળવાને કારણે આવા ગામોના જુથને એક યોજનામાં સાંકળીને જુથ ગ્રામ્ય પાણી પુરવઠા યોજનાનો અભિગમ અપનાવવામાં આવેલ છે. વળી, આ યોજનાઓનું કદ વિશાળ હોવાથી આનુ સંચાલન પણ ગ્રામસ્તરે ન સોપતાં ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ તેની મરામત, નિભાવણી અને સંચાલન કરે છે અને જુથ યોજનાનું પાણી તેમાં સમાવેશ કરાયેલ ગામોના પાદરે ભૂગર્ભ સમ્પમાં દરેક વ્યકિતને પ્રતિ દિવસનું ૪૦ લીટર પાણી મળે તે પ્રમાણેની નિશ્ચિત માત્રામાં આપવામાં આવે છે તેમજ પ્રવર્તમાન દરે તેની રકમ જે તે ગ્રામ પંચાયત પાસેથી આકારી વસુલ લેવામાં આવે છે. આ પ્રથા અમલમાં છે.

ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ દ્વારા બે વિશાળ યોજનાઓ (૧) સરદાર સરોવર કેનાલ આધારીત જુથ ગ્રામ્ય પાણી પુરવઠા યોજના અને (૨) સુજલામ સુફલામ કાર્યક્રમ હેઠળની જુથ ગ્રામ્ય પાણી પુરવઠાની કામગીરી અને તબક્કાવાર તેનું અમલીકરણ કરવામાં આવી રહેલ છે. આમાં પણ પ્રત્યેક ગામના જોડાણ સાથે ક્રમશઃ વોટર મીટર મુકી એક ચોકકસ પધ્ધતિથી પાણી આપવાનું આયોજન કરી તેનું અમલીકરણ હાથ ધરવામાં આવેલ છે. આને કારણે જે તે ગામોને નિશ્ચિત માત્રામાં પાણીનો જથ્થો જે આપવામાં આવશે તેનું રેકોર્ડીંગ વૈજ્ઞાનિક પધ્ધતિથી થનાર છે અને પાણીના જે દર નકકી કરવામાં આવે તે પ્રમાણે જે તે વપરાશકર્તાને બિલમાં રકમ આકારી વસુલ લેવામાં આવનાર છે. આ પધ્ધતિ સુદૃઢ બને અને તે દ્વારા સરકારશ્રીને મરામત, નિભાવણી અને સંચાલન પેટે કરવામાં આવેલ ખર્ચ મજરે મળે અને યોજનાને વધુ લાંબા સમય સુધી કાર્યક્ષમ બનાવી શકાય તે હેતુથી ગ્રામ્ય

કક્ષાએ દરેક ગામમાં ગ્રામપંચાયત દ્વારા પાણી સમિતિની રચના કરી તે અંગે ગ્રામ સભામાં ઠરાવ કરવો તે હવે અનિવાર્ય બને છે. આ રીતે રચાયેલ પાણી સમિતિ સાથે કાર્યપાલક ઈજનેર/ નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેર, ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ સાથે આ અપાનાર પાણી માટે પાણી સમિતિના અધ્યક્ષ દ્વારા જરૂરી કરાર કરવાનો રહેશે અને આ કરારખત થયેથી ગામને પાણીનું જોડાણ આપવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે.

આ પાણી સમિતિની રચના કેવી રીતે કરવી તેમજ તેમાં કયા કયા અને કોણ સભ્યો હશે તેની વિગત પંચાયત, ગ્રામ ગૃહ નિમાર્ણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગનાં આ સાથે બિડેલ સરકારશ્રીના તા. ૨૪/૧૦/૨૦૦૨ના પરિપત્ર (પરિશિષ્ટ-૧)માં આપેલ છે.

ઉપરોક્ત જણાવેલ બાબત સ્પષ્ટ રીતે એ જણાવે છે કે જુથ યોજના/ સરદાર સરોવર આધારીત ડીસ્ટ્રીબ્યુશન જુથ યોજનાઓ/ સુજલામ સુફલામ કાર્યક્રમ અંતર્ગત ડીસ્ટ્રીબ્યુશન જુથ યોજનામાં સામવેશ કરાયેલ ગામો માટે આ યોજના દ્વારા પાણી મેળવવા માટે જે તે ગામોએ સ્વજલધારા/ સેકટર રીફોર્મ (રાજ્ય)...કાર્યક્રમના સિંધ્ધાત અનુસાર ગ્રામસભામાં પાણી સમિતિની રચના કરવા તુરત જ કાર્યવાહી હાથ ધરવી કારણકે હવે પછી ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડના સક્ષમ અધિકારી અને પાણી સમિતિના અધ્યક્ષ વચ્ચે જરૂરી કરારખત થયેથી જ જુથ યોજનામાંથી ગામને જોડાણ આપવામાં આવનાર છે. પાણી સમિતિની રચનાના અભાવે પાણી મેળવવામાં જે તે ગામોને વિલંબ ન થાય તે જોવા જે તે ગ્રામ પંચાયતોએ નોંધ લેવી અને પાણી સમિતિની રચના ગ્રામ્ય કક્ષાએ તુરત જ થાય તે પ્રમાણેની કાર્યવાહી હાથ ધરવી.

સહી/-
સભ્ય સચિવ

તા. /૦૭/ ૦૬

રવાના કર્યું

બિડાણ:- તા. ૨૪-૧૦-૨૦૦૨ ની પરિપત્રની નકલ

[illegible]
અધિક્ષક ઈજનેર
ટેકનીકલસેલ
ગુ. પા. પુ. અને ગ. વ્ય. બોર્ડ
ગાંધીનગર

નકલ રવાના પ્રતિ,

મુખ્ય ઈજનેરશ્રી (સર્વે),
અધિક્ષક ઈજનેરશ્રી (સર્વે),
કાર્યપાલક ઈજનેરશ્રી (સર્વે)

10(2)

ગુજરાત સરકાર

ઠરાવ ક્રમાંક : પરચ/૨૦૦૨/૧૦૮૨/ચ,
પંચાયત, ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગ,
સચિવાલય, ગાંધીનગર.
તા : ૨૪/૧૦/૨૦૦૨.

ઠરાવ :

ગુજરાત પંચાયત અધિનિયમ-૧૯૯૩ (સને ૧૯૯૩ નો ગુજરાત અધિનિયમ ક્રમાંક : ૧૮) ની કલમ-૨૩૮ ની પેટા કલમ (૨) થી મળેલ અધિકારની રૂએ ગુજરાત સરકાર આથી તમામ ગ્રામ પંચાયતોને, અધિનિયમની કલમ -૯૯ અને અનુસૂચિ-૧ ની બાબત-૧માં જણાવેલ પાણી પુરવઠા અને સ્વચ્છતા બાબતની ફરજો બજાવવા માટે પાણી સમિતિની રચના કરવા અને નીચેની સુચના મુજબ અમલ કરવા આથી આદેશ કરવામાં આવે છે.

(૧) અધિનિયમની કલમ-૯૨ (૪) અન્વયે દરેક ગ્રામ પંચાયતે અને ખાસ કરીને પાણી પુરવઠા યોજના શરૂ કરવાની હોય અથવા તે અમલમાં હોય તેવી દરેક ગ્રામ પંચાયતોએ, પાણી સમિતિની રચના કરવાની રહેશે અને તે માટે કલમ-૯૨(૪) અન્વયે જરૂરી છે તે સરકારની પૂર્વ મંજુરી આ આદેશથી આપવામાં આવે છે.

(૨) પાણી સમિતિની રચના નીચેની પેરા-૩ ની વિગતે ગ્રામ પંચાયતે ઠરાવથી કરવાની રહેશે. તે પહેલાં ગ્રામસભાની સભામાં આ હુકમ વંચાણે લઈ, પાણી સમિતિના કાર્યો અને ફરજો અને જવાબદારીની સમજુતી કરી સમિતિની રચના માટે સભ્યોની પસંદગી માટે અને સમિતિની સભ્ય સંખ્યા નકકી કરવી વિગેરે બાબતોની ગ્રામસભાની ભલામણનો ઠરાવ મેળવવો અને તે ભલામણો ધ્યાનમાં લઈને ગ્રામ પંચાયતની બેઠકમાં પાણી સમિતિની સભ્ય સંખ્યા રચના અને મુદત સબંધી ઠરાવ કરવાનો રહેશે.

(૩) સમિતિનું બંધારણ :

અધિનિયમની કલમ-૯૨(૪) અન્વયે ગ્રામ પંચાયતના અધિકાર અન્વયે ગ્રામ સભાની ભલામણ ધ્યાને લઈને નીચે મુજબની પાણી સમિતિની રચના કરવા ઠરાવવું.

૧) પાણી સમિતિની સભ્ય સંખ્યા ૧૦ થી ૧૨ ની પંચાયતે ઠરાવે એટલી રહેશે. આ સભ્યો પૈકી ઓછામાં ઓછા ૧/૩ સભ્યો મહેલા સભ્યો રહેશે. કુલ વસ્તીના અનુ. જાતિ, અનુ. જનજાતિના પ્રમાણસર (ટકાવારી મુજબ) જરૂરી બેઠકો તેવી જતિના વ્યકિતઓ માટે અનામત રહેશે. અનુ. જાતિ અને અનુ.જનજાતિની વસ્તીના પ્રમાણસર બેઠકો ગણતાં એક પણ બેઠક મળવાપાત્ર ન હોય અને ગામમાં આ જાતિની વસ્તી હોય તો દરેકમાંથી ઓછામાં ઓછી એક બેઠક અનામત રાખવાની રહેશે. જુથ ગ્રામ પંચાયત હોય તો દરેક ગામને વસ્તીના પ્રમાણસર કુલ બેઠકો ફાળવવી.

(૨) સરપંચ અને પંચાયતે ઠરાવે તેવા પંચાયતના ઉપસરપંચ સહિતના સભ્યોમાંથી ચાર સભ્યો, પરંતુ પેરા-૧ ની જોગવાઈઓને આધિન તે પાંચ પૈકી એક સ્ત્રી અને બે અનુ. જાતિ, અનુ.જનજાતિ અથવા સામાજીક શૈક્ષણિક પછાત વર્ગના હોવા જોઈએ.

(૩) ગ્રામ પંચાયત વિસ્તારના સ્થાનિક રહેવાસીઓ જેઓ મતદાર હોય તેવા,

(ક) સ્થાનિક રજીસ્ટ્રર થયેલી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ (સહકારી મંડળી, યુવક મંડળ, ખેડુત મંડળ, મહિલા મંડળ વગેરે) ના પ્રતિનિધિ ૨ થી ૩ સભ્યો.

(ખ) જાહેર પાણી સ્થળની આસપાસ લોકોમાં પાણી પુરવઠાના કામમાં સ્વૈચ્છિક અને માનદ (વિના વેતન) સેવા આપી શકે તેવા બાકીના તમામ સભ્યો.

(૪) સમિતિના કાર્યમાં સહયોગ આપી શકે તેવા સમિતિ ઠરાવે તેવા વિવિધલક્ષી આરોગ્ય કાર્યકર, શિક્ષક, આંગણવાડી કાર્યકર, પાણી પુરવઠા બોર્ડ નિયુક્ત કરે તે પ્રતિનિધિ, ગ્રામ સેવક, તલાટી કમ મંત્રી, કાયમી રીતે હોદાની રૂએ આમંત્રિત સભ્ય રહેશે અને તેનો સમિતિની બેઠકમાં ભાગ લઈ શકશે, પરંતુ કોઈ નિર્ણય માટે મત આપવાનો અધિકાર રહેશે નહિ.

(૫) તલાટી કમ મંત્રી, સમિતિના મંત્રી રહેશે. તેમણે સમિતિની બેઠક બોલાવવાની કાર્યવાહી કરવી. કાર્યવાહી નોંધ લખવી, ઠરાવોનો અમલ કરવા અંગે પગલાં લેવા, પત્ર વ્યવહાર કરવો વગેરે તમામ વહીવટી અને નાણાંકીય કામગીરી કરવાની રહેશે. તેમણે પંચાયત ધારા મુજબના કાર્યો / ફરજો અને તેમજ નાણાંકીય નિયમો અને ગુજરાત પંચાયત કાર્યરીતિના નિયમો મુજબની કામગીરી કરવાની રહેશે.

(૬) સમિતિના સભ્યો, સમિતિના અધ્યક્ષ પંચાયત અધિનિયમ, ૧૯૯૩ની કલમ-૯૨ ની પેટા કલમ-૫ ની જોગવાઈને આધિન રહીને પોતાનામાંથી ચુંટશે.

(૭) આ સમિતિની મુદત ગ્રામ પંચાયતે કલમ -૯૨(૬)(ક) અન્વયે બે વર્ષની ઠરાવવી અને મુદત પુરી થયે આ ઠરાવ ઉપરના ફકરા (૨),(૩),(૪) માં જણાવેલ રીતે પુર્નરચના કરવાની રહેશે.

પરંતુ, પંચાયતની મુદતના પુરા નહિ થયેલા જે ભાગ દરમ્યાન રચવામાં આવે અથવા ફરી રચવામાં આવે તે ભાગ બે વર્ષથી ઓછી હોય તો પાણી સમિતિની મુદત પંચાયતની મુદતના પુરા નહિ થયેલા ભાગ જેટલી રહેશે. અગાઉની સમિતિના સભ્યો ફરી નિયુકત થઈ શકે અથવા તેમાં ફેરફાર પણ કરી શકાશે. પરંતુ બે વર્ષની મુદત દરમ્યાન સભ્યના મૃત્યુ/ રાજીનામા જેવા કારણોસર ખાલી પડેલ જગ્યા ભરવા સિવાય સમિતિની પુર્નરચના થઈ શકશે નહિ.

(૮) સમિતિના મંત્રીએ, સમિતિની રચના, ગ્રામ સભા, પંચાયત સભાના ઠરાવોની નકલો, બેઠકની કાર્યસૂચિ બેઠકની કાર્યવાહી નોંધની નકલ અને કોઈ મુશ્કેલી જણાય તો ખાસ અહેવાલ તાલુકા વિકાસ અધિકારીને અચુક મોકલવાનો રહેશે અને તાલુકા વિકાસ અધિકારીના વહીવટી નિયંત્રણ તથા ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડના અધિકારીના તાંત્રિક માર્ગદર્શન હેઠળ સમિતિએ કામકાજ કરવાનું રહેશે.

10(3)

આ ઠરાવ આ વિભાગની સરખા ક્રમાંકની ફાઈલ પર પાણી પુરવઠા વિભાગની તા : ૧૭/૯/૦૨ની સંમતિ મેળવીને બહાર પાડવામાં આવે છે.

ગુજરાતના રાજયપાલશ્રીના હુકમથી અને તેમના નામે,

(કે. એચ. કનોજીયા)
નાયબ સચિવ
પંચાયત, ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગ

નકલ રવાના:

૧. માન. મુખ્ય મંત્રીશ્રીના અંગત સચિવશ્રી, ગાંધીનગર.
૨. તમામ માન. મંત્રીશ્રીઓના અંગત સચિવશ્રીઓ.
૩. તમામ રાજયકક્ષાના નાયબ મંત્રીશ્રીઓના અંગત સચિવશ્રીઓ.
૪. મુખ્ય સચિવશ્રી, ગુજરાત રાજય ગાંધીનગર.
૫. તમામ અધિક મુખ્ય સચિવશ્રી/ સચિવશ્રીઓના અંગત સચિવશ્રીઓ.
૬. તમામ કલેકટરશ્રીઓ/ સર્વે જિલ્લા વિકાસ અધિકારીશ્રીઓ.
૭. અધ્યક્ષશ્રી/ સભ્ય સચિવશ્રી, ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, ગાંધીનગર.
૮. સચિવશ્રી, તમામ તાલુકા વિકાસ અધિકારીશ્રીઓ.
૯. તમામ ગ્રામ પંચાયતના સરપંચશ્રીઓ (તાલુકા વિકાસ અધિકારીશ્રીઓ મારફત).
૧૦. પંચાયત, ગ્રામ ગૃહનિર્માણ અને ગ્રામવિકાસ વિભાગની તમામ શાખાઓ (ચ શાખા સિવાય).
૧૧. વિકાસ કમિશ્નરશ્રી, ગુજરાત રાજય ગાંધીનગર.
૧૨. નાયબ સેકશન અધિકારી સિલેકટ ફાઈલ/ શાખા સિલેકટ ફાઈલ.

(૯) પાણી સમિતિના કાર્યો અને ફરજો:

૧. ગ્રામ પંચાયત વિસ્તારના પાણીના સ્ત્રોતો, પાણી પીવા લાયક છે કે કેમ, પાણીના જથ્થાની વિગતો સાથેનું રજીસ્ટર રાખવું તથા પીવાલાયક પાણીના સ્ત્રોતનો વિકાસ લોકસહકારથી કરવો.

૨. જળસ્ત્રોતના વિકાસની જાળવણી અને સરંક્ષણના કાર્યક્રમને વેગ આપવા માટેના જરૂરી પગલાં અને આયોજનનો અમલ કરવો તથા તે માટે સબંધકર્તા ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, વોટર એન્ડ સેનીટેશન મેનેજમેન્ટ ઓર્ગેનાઈઝેશન, જીલ્લા આયોજન મંડળ, સરકાર તેમજ લોકો અને અન્ય સંસ્થાઓ પાસેથી સહાય મેળવવાના પ્રયત્નો કરવા.

૩. મંજુર થયેલા કામોના અમલીકરણની તકેદારી રાખી સમયસર પુરા થાય તેની કાળજી લેવાની રહેશે.

૪. પાણીના સ્ત્રોતની જાળવણી, મરામત, સારસંભાળ રાખવી તેમજ તે માટેના ખર્ચનું આયોજન કરવું.

૫. પીવાના પાણીની વ્યવસ્થા માટે જરૂરી પાણીવેરો, તેની વસુલાત કરવી, પાણી વેરાના દરો નિયમિત સમયે સુધારવા અને તેની ગ્રામ સભામાં મંજુરી લેવી તેમજ સમયસર પાણી વેરાની આકારણી, ઘરવેરાની આકારણીની જેમ દર ચાર વર્ષે થાય છે તે ધોરણ રાખવું. પરંતુ સ્થાનિક સંજોગોને ધ્યાને લઈ પાણી વેરાની આકારણીમાં સુધારો કરવા માટે સમય મર્યાદા ટુંકી પણ રાખી શકાશે. પાણી વેરાની વસુલાત કરવાની જવાબદારી પાણી સમિતિની રહેશે.

૬. પાણી વેરા પેટે જે વસુલાત આવે તે રકમનો ઉપયોગ પાણીના હેતુ સિવાય અન્ય કોઈ હેતુ માટે ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ.

૭. પાણીની પાઈપ લાઈન, ટાંકા તથા પાણી વિતરણ સ્થળની આજુબાજુ સ્વચ્છતા જાળવવી.

૮. ગ્રામ પંચાયત વિસ્તારમાં આવેલા પાણીના ટાંકા, ટેન્કર તેમજ પાણીની ટાંકીઓની નિયમિત સફાઈ કરવી અને ક્લોરીનેશન કરીને જાળવણી કરવાનું રહેશે.

૯. ગામલોકોમાં આરોગ્ય અને સફાઈની જાગૃતિ લાવવા અંગેના કાર્યક્રમનું અમલીકરણ પાણી સમિતિ કરશે. સરકારી, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓનો તેમજ લોકોનો સહયોગ લેવાનો રહેશે.

૧૦. સમાજના નબળા વર્ગના કુટુંબોને સમાન ધોરણે પાણીનો પુરવઠો મળી રહે તે માટે પાણી સમિતિએ ખાસ કાળજી રાખવાની રહેશે.

૧૧. સરકારી વિભાગોના આરોગ્ય અને ગ્રામ વિકાસના કાર્યક્રમોમાં ગામ લોકો ભાગ લે તેવા પ્રયત્નો કરવાના રહેશે.

આ વિભાગનો ઠરાવ ક્રમાંક : પરચ/૧૦૯૫/૮૧/ચ, તા : ૨૧/૪/૯૫ આથી રદ કરવામાં આવે છે.